

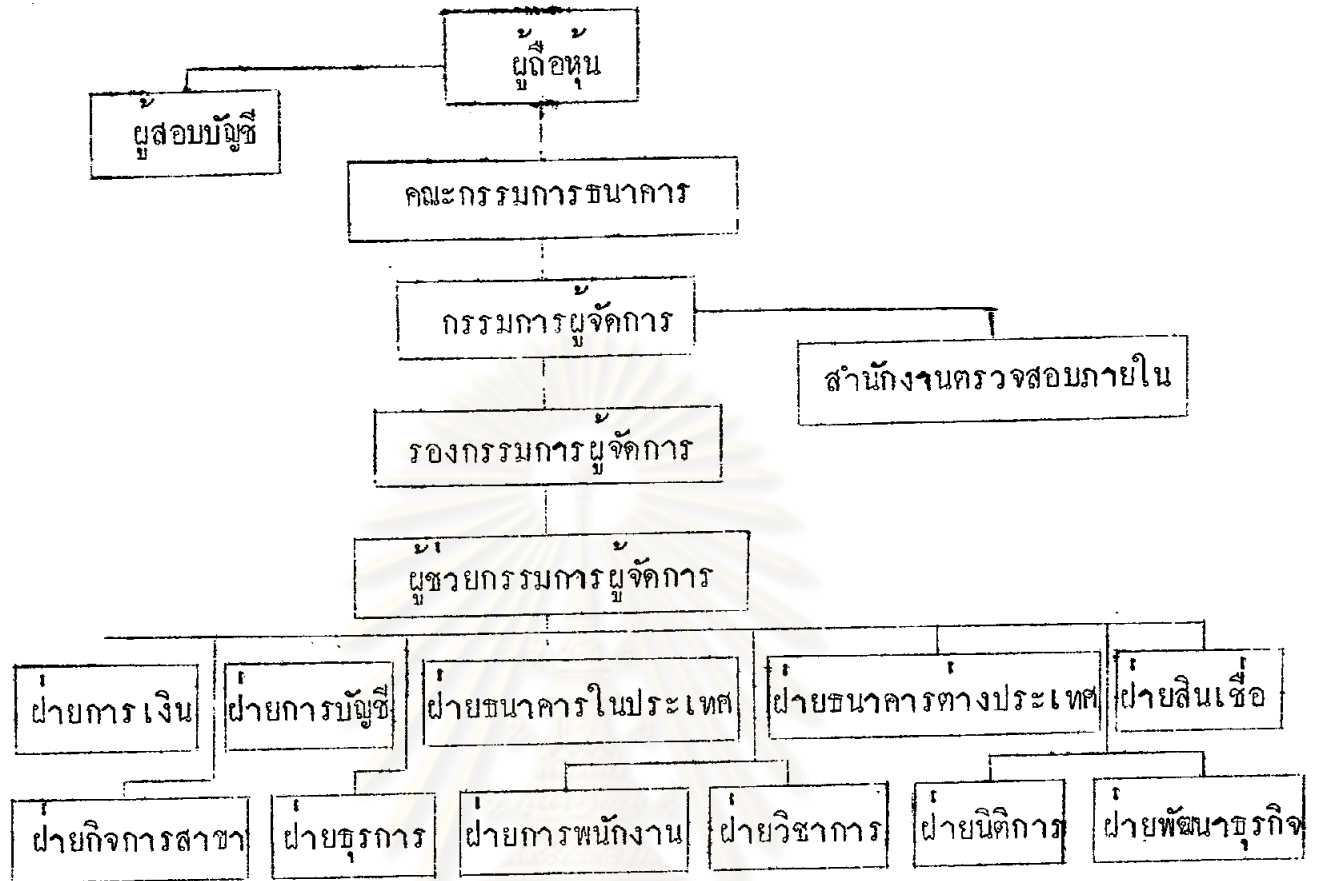

นโยบายการบริหารของธนาคารพาณิชย์

ตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ธนาคารพาณิชย์จะตั้งขึ้นได้ก็แต่ในรูปบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และโดยได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งขึ้นในประเทศไทยจึงเป็นบริษัทจำกัด มีผู้ถือหุ้นเป็นเจ้าของกิจการ ส่วนการบริหารธนาคารพาณิชย์นั้นผู้ถือหุ้นจะเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เรียกว่า "คณะกรรมการธนาคาร" คณะกรรมการนี้จะเป็นผู้วางนโยบายของธนาคารไว้อย่างกว้าง ๆ และมอบหมายให้กรรมการผู้จัดการนำไปปฏิบัติ (ตามภาพที่ 2.1 ประกอบ)

กรรมการผู้จัดการก็จะเป็นผู้บริหารงานให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่คณะกรรมการธนาคารได้กำหนดไว้ โดยมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้แก่องค์กร กรรมการผู้จัดการ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการฝ่ายต่าง ๆ ตามลำดับ ซึ่งการแบ่งหน่วยงานออกเป็นฝ่ายนั้นก็แล้วแต่ปริมาณงานและความเหมาะสมของแต่ละธนาคาร

สำหรับสาขาธนาคารต่างประเทศซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น เนื่องจากเปิดดำเนินการในรูปของสาขา การบริหารงานจึงต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และนโยบายของสำนักงานใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ในต่างประเทศเป็นสำคัญ

ภาพที่ 2.1 ส่วยงานการบริหารของธนาคารพาณิชย์

การกำหนดนโยบายของธนาคารนั้น คณะกรรมการธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง ย่อมกำหนดนโยบายแตกต่างกันไปบ้างไม่มากก็น้อย แต่ธนาคารพาณิชย์ที่ดีต้องเพ่งเล็ง และสร้าง ความมั่นคงและความเจริญเติบโตให้แก่สถาบันของตน โดยมีนโยบายที่สำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ คือ¹⁾

- ✓ 1. การรักษาสภาพคล่อง (Liquidity)
- ✓ 2. ความมั่นคงปลอดภัย (Safety)
- ✓ 3. สมรรถภาพในการหากำไร (Profitability)

¹ ประยูร จินดาประดิษฐ์, คำบรรยายวิชา "Bank Management and Policy" แผนกวิชาการธนาคารและการเงิน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

การรักษาสภาพคล่อง

สภาพคล่อง คือ ความมีสภาพพร้อมที่จะจับจ่ายใช้สอยหรือจ่ายเงินคืนให้แก่ผู้ฝากเงินเมื่อทวงถาม เพื่อคุ้มครองผู้ฝากเงินให้ได้รับความปลอดภัยในการฝากเงินไว้กับธนาคาร รัฐได้วางมาตรการในการควบคุมธนาคารพาณิชย์ไว้หลายประการ เกี่ยวกับสภาพคล่องโดยมีข้อกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองในอัตราที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นเพื่อความปลอดภัยของธนาคาร ผู้บริหารงานของธนาคารก็จะต้องคำนึงถึงความมีสภาพพร้อมในการจ่ายเงินฝากคืนให้แก่ลูกค้าด้วยการดำรงสภาพคล่องในอัตราที่เหมาะสม ที่จะยังความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกให้แก่ธนาคารด้วย

การดำรงเงินสดสำรอง (Cash Reserve หรือ Reserve Requirement)

ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 บัญญัติไว้ว่า "ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยแต่ละวัน เป็นอัตราส่วนกับยอดเงินฝากไม่ต่ำกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละห้าและไม่เกินกว่าร้อยละสิบ อัตราส่วนที่ดำรงนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยตามระยะเวลาอย่างน้อยเท่าไรก็ได้ และอาจกำหนดให้ถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองที่พึงดำรงนั้นก็ได"

ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี จะกำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิกเกินบัญชี ที่ยังมีได้จ่ายไป เข้ากับยอดเงินฝากที่ต้องมีเงินสดสำรองนั้นด้วยก็ได้

การกำหนดตามมาตรการนี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดอัตราส่วนเงินสดสำรองกับยอดเงินฝากตามความในวรรคแรก และการกำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิกเกินบัญชีที่ยังมีได้จ่ายไป เข้ากับยอดเงินฝากตามความในวรรคสอง จะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมิได้

ปัจจุบันประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ออกตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2517 ใ้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องค้ำรองเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ตามมาตรา 11 ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7 ของยอดเงินฝาก และอัตราส่วนที่ต่องค้ำรองนั้นให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยรายสัปดาห์ของเงินสดสำรองและยอดเงินฝากแต่ละวัน โดยให้ถือเอาวันศุกร์เป็นวันเริ่มต้นและวันพฤหัสบดีเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์

เงินสดสำรองที่พึงค้ำรองตามมาตรา 11 นี้ เดิมธนาคารพาณิชย์จะถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยซึ่งปราศจากการผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองที่พึงค้ำรองไว้ แต่คงไม่เกินกึ่งหนึ่งของเงินสดสำรองที่พึงค้ำรองนั้น (หรือไม่เกินร้อยละ 3.5 ของยอดเงินฝากนั่นเอง) ต่อมาได้แก้ไขเป็นไม่เกินร้อยละ 3.75 ของยอดเงินฝากโดยประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2519 และได้แก้ไขเป็นไม่เกินร้อยละ 4 ของยอดเงินฝากโดยประกาศฯ ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2519

การแก้ไขทั้ง 2 ครั้งนี้ ก็เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจำหน่ายพันธบัตรเงินกู้เพื่อการเคหะแห่งชาติ โดยการที่การเคหะแห่งชาติจะจัดสร้างที่อยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อยในปี่งปประมาณ พ.ศ. 2519 เป็นจำนวน 24,000 หน่วย ซึ่งต้องใช้เงินทุนในการก่อสร้างทั้งสิ้นประมาณ 2,000 ล้านบาท แต่ยังมีขาดเงินทุนอยู่ประมาณ 1,000 ล้านบาท รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้ธนาคารพาณิชย์ได้เข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยการใหญ่แก่การเคหะแห่งชาติในอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยมีให้เกิดผลกระทบที่ค่อนข้างน้อยตามนโยบายด้านอื่น ๆ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ขอความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์ให้ซื้อพันธบัตรเงินกู้เพื่อการเคหะชาติอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5.5 ต่อปี เป็นอัตราส่วนตามปริมาณเงินฝากของแต่ละธนาคารเพื่อให้ได้เงินทั้งสิ้น 1,000 ล้านบาท โดยธนาคารแห่งประเทศไทยยังคงกำหนดอัตราเงินสดสำรองไว้ร้อยละ 7 ของยอดเงินฝากตามเดิม เพียงแต่ลดสัดส่วนที่ต่องค้ำรองเป็นเงินสดที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจากไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3.5 ของยอดเงินฝาก เป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3.0 ของยอดเงินฝากและเพิ่มสัดส่วนของหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่พึงค้ำรองได้จากไม่เกินร้อยละ 3.5

ของยอดเงินฝากเป็นไม่เกินร้อยละ 4 ของยอดเงินฝาก เพื่อให้จะให้ธนาคารพาณิชย์
ใช้เงินที่มีอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยส่วนหนึ่ง และของธนาคารพาณิชย์เองอีกส่วนหนึ่ง
ซื้อพันธบัตรเงินกู้เพื่อการเคหะแห่งชาติ วงเงินทั้งสิ้น 1,000 ล้านบาท¹⁾

เพื่อให้สอดคล้องกับการจำหน่ายพันธบัตรเงินกู้เพื่อการเคหะแห่งชาติ ซึ่งจะ
ออกจำหน่าย 2 ครั้ง ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2519 วงเงินครั้งละ 500 ล้านบาท
ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของเงินสศสำรองเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะแรก ตามประกาศฯ ฉบับลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2519 มีผลใช้บังคับ
ตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2519

ระยะที่ 2 ตามประกาศฯ ฉบับลงวันที่ 27 ตุลาคม 2519 มีผลใช้บังคับ
ตั้งแต่วันที่ 5 พฤศจิกายน 2519

วัตถุประสงค์ในการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยยอมให้ธนาคารพาณิชย์ถือ
หลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปราศจากภาระผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของเงินสศสำรองได้ มีดังนี้

1) เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์มีรายได้จากเงินสศสำรองบ้าง เพราะถ้ากำหนด
ให้ดำรงเป็นเงินสดทั้งจำนวน ธนาคารพาณิชย์จะไม่มีรายได้จากเงินจำนวนนี้เลย

2) เพื่อส่งเสริมการจำหน่ายหลักทรัพย์ของรัฐบาล รวมทั้งพันธบัตรเงินกู้
เพื่อการเคหะแห่งชาติ ดังที่กล่าวมาแล้ว

สำหรับยอดเงินฝากที่ใช้ในการคำนวณอัตราเงินสศสำรองนั้น ธนาคารแห่ง
ประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ยังมีอำนาจที่จะ
กำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไป (Unused Balance of Overdrafts)
เข้ากับยอดเงินฝากที่ต้องมีเงินสศสำรองนั้นด้วยก็ได้ แต่ปรากฏว่ายังมีได้มีการใช้อำนาจนี้

¹⁾ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจและการเงิน 2519
(กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการ, 2520), หน้า 164 - 165.

วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดอัตราเงินฝากสำรอง นอกจากเพื่อกุมครองผูกเงินให้แต่ละธนาคารระวางรักษาสภาพคล่องจำนวนหนึ่งอันเป็นอัตราขั้นต่ำสุดแล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่จะกำหนดปริมาณเงินควบคุมการขยายและหดเครดิตควย เช่น ทางกรมวินโยบายที่จะยับยั้งภาวะเงินเฟ้อก็จะใช้เงินฝากสำรองเป็นเครื่องมือ โดยเพิ่มอัตราเงินฝากสำรองขึ้นซึ่งจะมีผลให้ธนาคารใหญ่ยืมและลงทุนได้น้อยลง ลดอำนาจการให้เงินกู้ยืมลงก็จะมีผลให้ส่วนหนึ่งของปริมาณเงินลดลงและโดยกลับกัน เช่น ภาวะเงินฝืดก็จะลดอัตราเงินฝากสำรองลง

เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับเงินฝากสำรองนี้โดยเคร่งครัด พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้มีบทกำหนดบังคับสำหรับธนาคารพาณิชย์ที่ฝ่าฝืน ดังนี้

1) ตามมาตรา 22 รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์นั้นให้กู้ยืมหรือลงทุนหรือให้ทำใดภายใต้เงื่อนไขใด ๆ จนกว่าธนาคารพาณิชย์นั้นจะปฏิบัติตามข้อกำหนดด้วยก็ได้

ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนคำสั่งของรัฐมนตรีข้างต้น รัฐมนตรีจะสั่งควบคุมธนาคารพาณิชย์นั้นก็ได้

2) ตามมาตรา 41 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และในกรณีที่เป็นความผิดต่อเนื่องกันให้ปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งพันบาท ตลอดเวลาที่ยังทำการฝ่าฝืนอยู่ และให้คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งมีอำนาจเปรียบเทียบได้

3) ตามมาตรา 42 กรรมการของธนาคารพาณิชย์นั้นหรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของธนาคารพาณิชย์นั้นด้วย

การดำรงสภาพคล่อง (Liquidity)

อัตราเงินสดสำรองที่กฎหมายบังคับให้ธนาคารพาณิชย์พึงดำรงนั้น ถือว่าเป็นอัตราขั้นต่ำสุดที่จะให้ความคุ้มครองผู้ฝากเงิน และเงินสดสำรองจำนวนนี้จะต้องเก็บไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ในการดำเนินงานธนาคารพาณิชย์จะต้องคำนึงถึงการรับจ่ายเงินประจำวันของธนาคาร ความปลอดภัย ในสภาพพร้อมที่จะจ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากเมื่อเรียกร้อง และการสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ฝากเงินยิ่งขึ้น ด้วยการดำรงเงินสดสำรองสูงกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ (Excess Reserve) โดยปกติ ส่วนเกินนี้จะต้องมีจำนวนเพียงพอกับการรับจ่ายเงินในการดำเนินงานตามปกติของธนาคาร นอกจากนี้เพื่อความรอบคอบและเตรียมพร้อมไว้เสมอที่ธนาคารจะสามารถจ่ายชำระหนี้เงินฝากคืนได้ทุกขณะเมื่อเกิดมีกรณีผิดปกติจำต้องใช้เงินสดเพิ่มมากขึ้น ธนาคารจึงต้องดำรงสินทรัพย์ที่สามารถจะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย เป็นแนวป้องกันอีกชั้นหนึ่งด้วย

ความพร้อมของธนาคารที่จะจ่ายเงินคืนให้แก่ผู้ฝากเงิน อันเนื่องมาจากธนาคารจะต้องดำรงสินทรัพย์ไว้เป็นเงินสดสำรองตามกฎหมาย หรือธนาคารจะดำรงไว้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานเพื่อความมั่นคงแห่งตน และสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ฝากเงินก็ตาม ศัพท์ทางการธนาคารเรียกว่า "สภาพคล่องหรือความเหลว" (Liquidity) ความมีสภาพคล่องคือการที่ธนาคารดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง (Liquid Assets) ไว้เพื่อสามารถที่จะจ่ายเงินฝากคืนแก่ผู้ฝากเมื่อทวงถามได้ทุกขณะ

สินทรัพย์สภาพคล่อง หมายถึง เงินสดและสินทรัพย์ที่เปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย และไม่ขาดทุนหรือขาดทุนแต่น้อย ปกติจะประกอบด้วย

1. สินทรัพย์สำรองลำดับหนึ่ง (Primary Reserve) ได้แก่ สินทรัพย์ที่เป็นเงินสดและที่มีลักษณะเป็นเงินสด คือ

- 1.1 เงินสดในมือ
- 1.2 เงินฝากธนาคารแห่งประเทศไทย
- 1.3 เงินฝากธนาคารอื่นในประเทศไทย

1.4 รายการเงินสดในระหว่างเรียกเก็บ

(Cash Items in Process of Collection)

2. สินทรัพย์สำรองลำดับสอง (Secondary Reserve) ได้แก่
สินทรัพย์ที่เปลี่ยนเป็นเงินสดได้เร็วที่สุด และมีรายได้แต่ไม่สูงนัก คือ

- 2.1 เงินตราต่างประเทศในมือ
- 2.2 เงินฝากธนาคารในต่างประเทศ
- 2.3 หลักทรัพย์รัฐบาลไทยส่วนที่ปราศจากภาระผูกพัน
- 2.4 ตัวเงินที่สามารถจะนำไปขายช่วงลดได้
- 2.5 ทองคำ

อัตราส่วนของสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากทั้งสิ้นจะคำนวณไว้ในอัตราเท่าใด ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละธนาคาร และปัจจัย 3 ประการ คือ (1) ประเภท ลักษณะและความเคลื่อนไหวของเงินฝาก (2) นโยบายการลงทุนและการให้เครดิต ของธนาคาร และ (3) ภาวะเศรษฐกิจโดยทั่วไป กล่าวคือ ถ้าเงินฝากเป็นเงิน ฝากรายใหญ่ประเภทที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม ผู้ฝากมักถอนเงินครั้งละมาก ๆ สภาพคล่องก็ต้องอยู่ในอัตราสูง เช่นเดียวกัน ถ้าภาวะเศรษฐกิจอยู่ในระยะที่ผู้ฝาก เงินจำเป็นต้องใช้เงินมากธนาคารก็ต้องคำนวณสภาพคล่องในอัตราสูง แต่การคำนวณ สภาพคล่องในอัตราสูงอาจทำให้ความสามารถในการหารายได้ของธนาคารต่ำลง ฉะนั้น การที่ธนาคารพาณิชย์ใดจะคำนวณสภาพคล่องไว้สูงมากน้อยเพียงใด จะต้องคำนึง ถึงปัญหารายได้และความคล่องตัวในการแปลงสภาพจากเงินลงทุนหรือให้เครดิตมาเป็น เงินสดประกอบด้วย สำหรับธนาคารในประเทศไทยมักถือเป็นเรื่องเนียมว่าจะต้องมีสินทรัพย์สภาพคล่องไว้ร้อยละ 30 ของยอดเงินฝาก สำหรับในประเทศไทยอัตราที่ กล่าวนี้ถือว่าเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในระบบการธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์ที่สมควรมีนโยบายที่จะรักษาสภาพคล่องของตนไว้ให้พร้อมที่จะ จ่ายได้ทันที คือ นอกจากที่ต้องคำนวณเงินสดสำรองตามกฎหมายแล้ว ธนาคารพาณิชย์จะ

ทองคำรังสินทรัพย์อื่นที่เปลี่ยนแปลงเป็นเงินสดใ้กาย ซึ่งเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องอีก
 ส่วนหนึ่งไว้ควย การดำรงสภาพคล่องให้เพียงพอั้นมีความสำคัญมาก เพราะธนาคาร
 ไม่สามารถจ่ายเงินให้ลูกค้าในกรณีถอนเงินโดยปกติแล้ว ลูกค้าอาจจะตื่นตระหนกมาถอน
 เงิน อันจะทำให้ธนาคารอยู่ในฐานะลำบาก และอาจจะส่งผลให้กระทบกระเทือนถึง
 ธนาคารพาณิชย์อื่นทั้งระบบควย

ความมั่นคงปลอดภัย

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในระบบธนาคารพาณิชย์ คือ นอกจากการ
 ดำเนินกิจการให้มีสภาพคล่องเพียงพอแล้ว ยังต้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฝากเงินและ
 เจ้าหนี้อื่น ๆ ของธนาคารให้ปลอดภัยจากการสูญเสียที่จะเกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
 ก็คือ ธนาคารจะต้องดำเนินกิจการควยความมั่นคง ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ พอที่
 จะรับภาระจากสิทธิเรียกร้องของผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของธนาคาร หลักการที่จะใช้
 พิจารณาว่าธนาคารมีความมั่นคงปลอดภัย (Safety) หรือไม่ ก็คือ การพิจารณาถึง
ความสามารถในการชำระหนี้ (Solvency) ของธนาคาร ถ้าธนาคารมี Solvency
 ก็แสดงว่าธนาคารมีความมั่นคงพอที่จะสามารถให้ความปลอดภัยแก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้
 ของธนาคารได้

005660

การที่จะพิจารณาว่าธนาคารมี Solvency หรือไม่นั้น จะพิจารณาจาก
ความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy) ว่ามีพอที่จะรับภาระจากผล
 ขาดทุนของการเสื่อมค่าหรือคุณภาพของสินทรัพย์โดยไม่ให้มีผลกระทบกระเทือนต่อผู้
 ฝากเงินและเจ้าหนี้ได้หรือไม่

ความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy) หมายถึง การที่
 ธนาคารมีเงินกองทุนหรือส่วนของผู้ถือหุ้นที่เพียงพอชดเชยการสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้นได้
 จากการให้กู้ยืมและให้เครดิตและการลงทุนในหลักทรัพย์หรือสินทรัพย์อื่น ตลอดจนการ
 สูญเสียที่เกิดจากการผันแปรของภาวะเศรษฐกิจโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังรวมความถึง
 ความสามารถที่จะสนองความต้องการในค่านสินเชื่อให้แก่สังคมตามความเจริญของ

ภาวะเศรษฐกิจของประเทศซึ่งมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับไค้ควย

ตัวอย่างการพิจารณาความปลอดภัยของธนาคารพาณิชย์

สินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์นั้นสามารถแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ
สินทรัพย์สภาพคล่อง (Liquid Assets) และสินทรัพย์อื่นที่มีใช้สินทรัพย์สภาพคล่อง
(Non-Liquid Assets)

สินทรัพย์สภาพคล่อง หมายถึง เงินสดและสินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนสภาพเป็น
เงินสดได้โดยมิขาดทุน หรือขาดทุนน้อยที่สุด เช่น เงินฝากธนาคารแห่งประเทศไทย
เงินฝากธนาคารอื่น หลักทรัพย์รัฐบาลไทยส่วนที่ปราศจากภาระผูกพัน เป็นต้น

ส่วนสินทรัพย์อื่นนั้น หมายถึง สินทรัพย์ที่เปลี่ยนสภาพเป็นเงินสดได้ช้า กับทั้ง
ยังอาจมีส่วนขาดทุนเกิดขึ้นจากความเสื่อมในคุณภาพของสินทรัพย์นั้น เช่น เงินลงทุน
ในหลักทรัพย์ เงินใหญ่ยืมและให้เครดิต สินทรัพย์ประจำ รายได้คงรับและรายจ่าย
ล่วงหน้า เป็นต้น

จากงบดุลของธนาคารไทยปลอดภัย จำกัด ถ้าสินทรัพย์อื่นสามารถเปลี่ยน
เป็นเงินสดได้ 9,500 ล้านบาท โดยขาดทุนเพียง 200 ล้านบาท เมื่อรวมกับสินทรัพย์
สภาพคล่องที่ธนาคารมีอยู่ 2,800 ล้านบาท แล้ว ธนาคารจะมีสินทรัพย์สภาพคล่องรวม
12,300 ล้านบาท เพียงพอที่จะชำระให้แกผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้อื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนรวม
12,000 ล้านบาท ยังคงเหลือเป็นส่วนของผู้ถือหุ้นอีก 300 ล้านบาท และผู้ถือหุ้นต้อง
รับภาระส่วนขาดทุน 200 ล้านบาท กรณีนี้แสดงว่าธนาคารมีเงินกองทุนเพียงพอและ
สามารถให้ความปลอดภัยแก่ผู้ฝากเงินได้

ธนาคารไทยพลอภัย จำกัด

งบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2520

(หน่วย: ล้านบาท)

สินทรัพย์		หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	
สินทรัพย์สภาพคล่อง	2,800	เงินฝาก	10,000
สินทรัพย์อื่น	9,700	เงินกู้ยืมและหนี้สินอื่น	2,000
		ส่วนของผู้ถือหุ้น	500
	<u>12,500</u>		<u>12,500</u>

แต่ถาสินทรัพย์อื่นเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เพียง 8,000 ล้านบาท ธนาคารจะสามารถชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกได้เพียง 10,800 ล้านบาท ซึ่งไม่เพียงพอกับหนี้สินซึ่งมีจำนวนถึง 12,000 ล้านบาท กรณีนี้แสดงว่าธนาคารอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถรับภาระส่วนขาดทุน จึงไม่อาจให้ความปลอดภัยได้

บทบัญญัติของกฎหมาย

ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะพิจารณาว่าสินทรัพย์ของธนาคารนั้นมีคุณภาพเพียงใด หรือสามารถจะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เท่าใด ฉะนั้น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้ธนาคารพาณิชย์รักษาความสามารถในการชำระหนี้ (Solvency) ซึ่งเท่ากับเป็นการคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้อื่น ๆ และเพื่อเป็นเครื่องมือของธนาคารแห่งประเทศไทยในการควบคุมเครดิตทางปริมาณและเลือกเฟ้น (Quantitative and Selective Credit Control) พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จึงได้บัญญัติให้ธนาคารพาณิชย์ ทั้งที่จดทะเบียนในประเทศไทย และสาขาของธนาคารต่างประเทศต้องดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (Risk Assets) และกำหนดห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ใหญ่ขึ้นหรือให้เครดิตแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเกินอัตราส่วนกับเงินกองทุน ดังนี้

การคำนวณเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง

(Capital Funds to Risk Assets Ratio)

มาตรา 10 ให้ธนาคารพาณิชย์คำนวณเงินกองทุนไม่ต่ำกว่าอัตราส่วนกับ

(1) สินทรัพย์ทั้งสิ้น ตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี อัตรานั้นต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละห้าและไม่เกินร้อยละสิบห้า

(2) สินทรัพย์แต่ละประเภท ตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

สินทรัพย์ตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) ไม่รวมถึงเงินสด เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินฝากที่ธนาคารอื่นในหรือนอกราชอาณาจักร หลักทรัพย์รัฐบาลไทย และสินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

สินทรัพย์ตามวรรคหนึ่ง (2) ธนาคารแห่งประเทศไทยจะไม่กำหนดก็ได้

การกำหนดตามมาตรานี้ให้ประยุกต์ในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) จะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมีได้

เจตนารมณ์ของกฎหมายตามมาตรานี้ก็เพื่อที่จะแบ่งสินทรัพย์ของธนาคารเป็น 2 ประเภท คือ สินทรัพย์เสี่ยง (Risk Assets) กับสินทรัพย์ไม่เสี่ยง (Non-Risk Assets) เพื่อที่จะสามารถวัดความเสี่ยงของเงินกองทุน โดยเปรียบเทียบกับสินทรัพย์เสี่ยงเท่านั้น เพราะสินทรัพย์เสี่ยงคือสินทรัพย์ที่มีโอกาสเกิดขาดทุนขึ้นได้ แต่ในการกำหนดว่าอะไรเป็นสินทรัพย์เสี่ยงกระทำไต่ยาก กฎหมายจึงกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์คำนวณเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้นหักออกด้วยสินทรัพย์ไม่เสี่ยง ซึ่งได้แก่ เงินสด เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินฝากที่ธนาคารอื่นใดหรือนอกราชอาณาจักร หลักทรัพย์รัฐบาลไทย และสินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

สินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนดนั้นเป็นสินทรัพย์ไม่เสี่ยงรวมทั้งสินทรัพย์ที่ต้องการจะส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์มีไว้ด้วย ตามประกาศกระทรวงการคลังออกตามความในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ครั้งหลังสุดลงวันที่ 30 มกราคม 2517 สินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนดมีดังนี้

(1) หุ้ น หุ้ กู หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร

(2) หุ้ กู หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ย

(3) เงินใหญ่ยืมในส่วนที่มีเงินฝาก หลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์ใน (1) หรือ (2) ข้างตน เป็นประกัน

(4) เงินที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่า หรือองค์การหรือรัฐวิสาหกิจซึ่งมีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นและ นำรายไดสงรัฐเป็นลูกหนี้

(5) ทุ้ แลกเงินซึ่งออกตาม เลตเตอร้อออพเครดิทที่ธนาคารพาณิชย์ได้เปิดไป เฉพาะส่วนที่ไม่เกินมูลค่าของเงินมัดจำที่ผู้ขอให้เปิด เลตเตอร้อออพเครดิทวางไว้

(6) เงินใหญ่ยืมเพื่อการส่งสินค้าออกตาม เลตเตอร้อออพเครดิทที่เปิดมายัง ธนาคารพาณิชย์ กอจนการส่งสินค้านั้นออกและยังมีใคมีการออกทุ้ แลกเงินตาม (7) เฉพาะเงินใหญ่ยืมส่วนที่เกินกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระจากการใหญ่ยืมดังกล่าว ณ วันที่ 31 มกราคม 2517

(7) ทุ้ แลกเงินซึ่งออกตาม เลตเตอร้อออพเครดิทที่เปิดมายังธนาคารพาณิชย์ เป็นคาสินค้าที่ส่งออก

(8) ทุ้ แลกเงินเพื่อเรียกเก็บเป็นสินค้าที่ส่งออกซึ่งธนาคารพาณิชย์ได้รับซื้อไว้ เฉพาะส่วนที่มีมูลค่าเกินกว่ามูลค่าของทุ้ แลกเงินดังกล่าวที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับซื้อไว้ และยังเรียกเก็บเงินไม่ไค ณ วันที่ 31 มกราคม 2517

(9) หนังสือสำคัญมูลลัษณ์ที่กันชน ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมแร่คี่บุก

(10) อสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับค้าเนนธุรกิจหรือสำหรับ พนักงานและลูกคา เมื่อไคหักคาเลื่อมราคาแลว

(11) เครื่องูไฮและเครื่องูเรือสำหรับสำนักงาน หรือสำหรับบ้านพักพนักงาน และลูกจาจเมื่อไคหักคาเลื่อมราคาแลว

(12) ยอดเหลือมบัญชีระหว่างสำนักงานที่เป็นนิติบุคคลเดียวกัน

(13) ความผูกพันของลูกคาตาม เลตเตอร้อออพเครดิทที่ธนาคารพาณิชย์เปิด ไป หรือความผูกพันของลูกคาในการที่ธนาคารพาณิชย์เขาค้ำประกันให้

(14) ความผูกพันในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า

(15) สินทรัพย์ซึ่งสำนักงานสาขาในต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเศไทยแตละสำนักงานถืออยุสวณ ซึ่ง เทวากับหนี้สินที่สำนักงานสาขานั้นมีต่อบุคคลภายนอก และหนี้สินนั้นสำนักงานใหญ่ไม่ไคค้ำประกัน

ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับสินทรัพย์ทั้งสิ้นตามมาตรา 10(1) (สินทรัพย์เสี่ยง) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 9 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2514 เป็นต้นมา (ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2513) แต่มิได้กำหนดอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์แต่ละประเภท ตามความในมาตรา 10(2)

การใช้อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงเป็นเครื่องวัดความเพียงพอของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้อื่นเพื่อควบคุมมิให้ธนาคารพาณิชย์ขยายเครดิตมากเกินไป เป็นการจำกัดขอบเขตการดำเนินงานของธนาคารให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัย หากธนาคารต้องการขยายเครดิตเพิ่มขึ้นก็ต้องเพิ่มทุนให้มากขึ้นด้วย

การที่กฎหมายกำหนดพิสัย (Range) ของอัตราส่วนไว้นั้นก็เพื่อให้การกำหนดอัตราส่วนสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจและสถานการณ์ขณะนั้น โดยคำนึงถึงการจำกัดขอบเขตการดำเนินงานของธนาคารให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัย มิให้ขยายเครดิตจนเกินควร ขณะเดียวกันก็มิให้เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของธนาคารด้วย

การให้กู้ยืมหรือให้เครดิตต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเกินอัตราส่วนกับเงินกองทุน

เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารผูกพันเสี่ยงภัยอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งมากเกินไปจนกว่ามาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จึงได้บัญญัติไว้ดังนี้

ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลดหรือรับช่วง ซื้อลดตัวเงินอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง รวมกันแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่งเกินอัตราส่วนกับเงินกองทุนตามอัตราส่วนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ทั้งนี้ เว้นแต่ใคร่ขอผ่อนผันจากรัฐมนตรีในการผ่อนผันนั้น รัฐมนตรีจะผ่อนผันโดยมีเงื่อนไขก็ได้

การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่บุคคลนั้นด้วย

- (1) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ภริยาหรือสามีของบุคคลนั้น
 - (2) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่หุ้นส่วนสามัญที่บุคคลนั้นหรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วน
 - (3) การให้กู้ยืมเงินหรือการให้เครดิตแก่หุ้นส่วนจำกัดที่บุคคลนั้นหรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วนจำกัดไม่จำกัดความรับผิด หรือ
 - (4) การให้กู้ยืมเงินหรือการให้เครดิตแก่บริษัทจำกัดที่บุคคลนั้นและหรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนเกินกึ่งหนึ่งของทุนของบริษัท
- ความในสองวรรคก่อนมิใช่บังคับแก่กรณีที่ธนาคารพาณิชย์
- (1) ให้กู้ยืมเงินโดยซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์อื่นที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด
 - (2) ให้กู้ยืมเงินโดยมีประกันด้วยหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์หรือสินทรัพย์อื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ทั้งนี้ เฉพาะส่วนที่ไม่เกินมูลค่าแห่งหลักทรัพย์หรือสินทรัพย์ที่ธนาคารพาณิชย์นั้นได้ศรัทธารับไว้เป็นประกัน หรือ
 - (3) ให้เครดิตโดยการซื้อ ช้อลด หรือรับช่วงช้อลดตัวเงินตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดอัตราส่วนนี้ไว้ไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน

การลดทุน

จากสาเหตุที่เงินกองทุนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่งระบบการธนาคารพาณิชย์ที่มั่นคงและให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ต่าง ๆ ของธนาคาร พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จึงได้บัญญัติขอรห้ามเกี่ยวกับการลดทุน ดังนี้

- (1) ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์กระทำการลดทุนโดยมิได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ตามมาตรา 12(1)

(2) ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์รับหุ้นธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นประกันตาม มาตรา 12(3) เพราะถ้านั้นตกเป็นของธนาคารก็จะเป็นการลดทุนทางอ้อม

(3) ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์รับหุ้นธนาคารพาณิชย์จากธนาคารพาณิชย์อื่น เป็นประกันตามมาตรา 12(7) ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เงินกองทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ลดลง ซึ่งจะทำให้ระบบธนาคารพาณิชย์ไม่มั่นคง

ความหมายของเงินกองทุน

ความหมายของเงินกองทุนตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 นั้นแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) เงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย เงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ตามหลักการบัญชีแล้ว หมายถึง ส่วนของผู้ถือหุ้น แต่ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เงินกองทุนหมายความถึง ทุนซึ่งชำระแล้ว ทุนสำรองซึ่งรวมทั้งเงินสำรองอื่นที่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิ และกำไรสุทธิคงเหลือหลังจากการจัดสรรแล้วรวมกัน

ทุนซึ่งชำระแล้ว (Paid up Capital) หมายถึง ทุนที่ธนาคารได้รับชำระจากผู้ถือหุ้นของธนาคารแล้ว มีความหมายตรงกันกับความหมายในทางการบัญชี

ทุนสำรอง (Statutory Reserve หรือ Legal Reserve) หมายถึง เงินสำรองที่กั้นไว้จากกำไรตามมาตรา 1202 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เงินสำรองอื่นที่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิ (Reserves appropriated from net profit) คือ เงินสำรองที่จัดสรรจากกำไรสุทธิ โดยผ่านที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ฉะนั้น จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า "เงินสำรองอื่นที่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิ" ถ้าตีความอย่างกว้างแล้วจะกินความถึงเงินสำรองทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นสำรองเพื่อลดค่าของทรัพย์สิน

(Valuation Reserve) สำรองเพื่อหนี้สูญ (Liability Reserve) สำรองอื่น

เป็นส่วนของผู้ถือหุ้น (Surplus Reserve) ถ้าเงินสำรองนั้นได้ผ่านการจัดสรร โดยที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นแล้ว ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของเงินกองทุน ในด้านตรงกันข้าม ถึงแม้ว่าเงินสำรองนั้นจะเป็น Surplus Reserve แต่หาไม่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิ และ/หรือ มิได้ผ่านการจัดสรรจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นก็ไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของเงินกองทุน

กำไรสุทธิคงเหลือหลังจากการจัดสรรแล้ว (Unappropriated Profit) หมายถึง กำไรสุทธิคงเหลือหลังจากการจัดสรรยกมา ไม่รวมกำไรสุทธิของงวดปัจจุบัน ที่บัญชีประจำงวดแล้วแต่ยังมีได้จัดสรร กรณีมีผลขาดทุนงวดที่แล้วยกมาหรือขาดทุนประจำงวดปัจจุบันที่บัญชีแล้ว ให้นำมาหักเงินกองทุนกำไรสุทธิคงเหลือหลังจากการจัดสรรนี้ไม่รวมส่วนที่แตกต่างของรายได้และรายจ่ายในระหว่างงวดบัญชี คือ ไม่รวมบัญชีกำไรขาดทุน (Profit and Loss Account) ที่ยังไม่ได้มีคองบประจำงวดนั่นเอง

การที่กฎหมายไม่ยอมให้ถือกำไรสุทธิของงวดปัจจุบันที่บัญชีประจำงวดแล้วแต่ยังมีได้จัดสรรซึ่งถือเป็นส่วนของผู้ถือหุ้นตามหลักการบัญชีเป็นส่วนหนึ่งของเงินกองทุน ก็เนื่องมาจากกำไรสุทธิจำนวนนี้จะต้องนำไปจัดสรรและจ่ายเป็นเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น จึงต้องรอให้ผ่านการจัดสรรเสียก่อน ส่วนที่เหลือจึงจะถือเป็นส่วนหนึ่งของเงินกองทุน

2) เงินกองทุนของสาขาธนาคารต่างประเทศ ธนาคารต่างประเทศที่เปิดดำเนินการในประเทศไทยเป็นสาขาของธนาคารที่จดทะเบียนในต่างประเทศ จึงไม่มีบัญชีทุนหรือส่วนของผู้ถือหุ้น พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 บัญญัติให้สาขาธนาคารต่างประเทศที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ต้องดำรงสินทรัพย์ไว้ในประเทศไทยตามจำนวน ชนิด วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศและกำหนดในราชกิจจานุเบกษา และให้ถือว่าสินทรัพย์ดังกล่าวเป็นเงินกองทุน ในการปฏิบัติตามมาตรา 10 และมาตรา 13

ตามประกาศครั้งหลังสุดมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน 2515 สินทรัพย์นี้ต้องมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 5 ล้านบาท ประกอบด้วย

(1) เงินฝาก หลักทรัพย์รัฐบาลไทยซึ่งปราศจากภาระผูกพันที่มีอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย อันเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากเงินสดสำรองตามมาตรา 11

(2) หุ้ น หุ้ น กู หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หุ้ น กู หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังกำกับเงินและดอกเบี้ย

ในการคำนวณสินทรัพย์ดังกล่าวให้ถือตามราคาที่ตราไว้

(3) อสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับดำเนินธุรกิจหรือสำหรับพนักงานและลูกจ้าง โดยหักค่าเสื่อมราคาตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นชอบ

สินทรัพย์ตาม (2) และ (3) ต้องมีมูลค่ารวมกันแล้วไม่เกินร้อยละ 40 ของสินทรัพย์ที่ทองคำง

สินทรัพย์ที่สาขาธนาคารต่างประเทศจะทองคำงไว้ในประเทศไทยนั้นจะต้องได้มาจากสำนักงานใหญ่ หรือสาขาของธนาคารที่เป็นนิติบุคคลเดียวกัน กล่าวคือต้องนำเงินมาจากต่างประเทศ เพื่ทองคำงเป็นเงินกองทุน

ขนาดของเงินกองทุนที่ธนาคารพาณิชย์ควรทองคำง

การที่ธนาคารมีเงินกองทุนอย่างเพียงพอและพยายามเสริมสร้างให้เพิ่มอยู่เสมอ เป็นสิ่งประกันความสามารถของธนาคารนั้น ๆ ที่จะสนองความต้องการของลูกค้าในด้านกาให้กู้ยืมและให้เครดิตทั้งในปัจจุบันและในอนาคตได้เสมอ ความเจริญเติบโตของเงินกองทุนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ฝ่ายจัดการของธนาคารพาณิชย์จะต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา ธนาคารพาณิชย์ที่มีเงินกองทุนมั่นคงและเพียงพอ ย่อมสามารถจะเผชิญกับเหตุการณ์ไม่แน่นอนที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

ขนาดของเงินกองทุนที่ธนาคารควรจะทองคำงไว้นั้นควรจะมีอัตราส่วนเท่าใดจึงจะถือว่าเพียงพอหรือเหมาะสม ขึ้นอยู่กับชนิดและจำนวนของการสูญเสียของแต่ละ

ธนาคารเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การวิเคราะห์การดำเนินการของธนาคาร นั้นว่าได้ดำเนินการไปอย่างรอบคอบ รัดกุม หรือกระทำโดยหละหลวมเพียงใด เป็นแนวทางพิจารณานั้นเอง การที่จะวางกฎเกณฑ์ลงไปว่าขนาดของเงินกองทุนที่ ธนาคารควรจะต้องเป็นเท่าใดนั้นกระทำได้ยาก

ตารางที่ 2.1 การจัดระดับเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ตามความเห็น
ของผู้ตรวจการธนาคารพาณิชย์

ระดับ	อัตราเงินกองทุนสุทธิ ต่อสินทรัพย์เสี่ยงสุทธิ (ร้อยละ)	อัตราเงินกองทุนสุทธิ ต่อเงินฝาก (ร้อยละ)
ดี	12.00 ขึ้นไป	12.00 ขึ้นไป
ค่อนข้างดี	9.00 - 11.99	9.00 - 11.99
พอใช้	6.00 - 8.99	6.00 - 8.99
ไม่พอใช้	3.00 - 5.99	3.00 - 5.99
อ่อน	0 - 2.99	0 - 2.99

ที่มา: ฝ่ายกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ

1. เงินกองทุนสุทธิ หมายถึง เงินกองทุนตามกฎหมาย หักด้วยสินทรัพย์ที่
จัดชั้นสูญญ และครึ่งหนึ่งของสินทรัพย์ที่จัดชั้นสงสัย เฉพาะส่วนที่มีได้มีเงิน
สำรองไว้โดยเฉพาะ (สำรองที่ไม่ถือเป็นเงินกองทุน) ที่คงเหลืออยู่
ของสำนักงานใหญ่และสาขา
2. สินทรัพย์เสี่ยงสุทธิ หมายถึง สินทรัพย์ตามมาตรา 10 ของสำนักงานใหญ่
และสาขาหักด้วยสินทรัพย์ที่จัดชั้นสูญญ และครึ่งหนึ่งของสินทรัพย์ที่จัดชั้นสงสัย
เฉพาะส่วนที่มีได้มีเงินสำรองไว้โดยเฉพาะ (สำรองที่ไม่ถือเป็นเงินกองทุน)
3. เงินฝาก หมายถึง ยอดรวมเงินฝากของสำนักงานใหญ่และสาขาทั่วเฉลี่ย
12 เดือน

เนื่องจากส่วนประกอบของสินทรัพย์ หนี้สิน หรือความเสี่ยงภัยของแต่ละธนาคารไม่เหมือนกัน เช่น ธนาคารที่มีสินทรัพย์หารรายได้ประเภทเงินในบัญชีและให้เครดิตมาก อาจจะต้องมีเงินกองทุนสูงกว่าธนาคารที่มีสินทรัพย์ส่วนใหญ่เป็นหลักทรัพย์ที่มั่นคง เพราะโอกาสที่จะเกิดสูญเสียมียากกว่า นอกจากนั้นสภาพเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่ต่างต่างกัน ตลอดจนส่วนประกอบของเงินฝากก็มีส่วนที่ควรนำมาพิจารณาด้วย

อย่างไรก็ดี ขนาดของเงินกองทุนที่ธนาคารพาณิชย์พึงดำรงต้องไม่ต่ำกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดตามที่ได้อธิบายมาแล้ว

สมรรถภาพในการหากำไร

คำว่า กำไร ที่ใช้อยู่ในธุรกิจมีอยู่ 2 ความหมาย คือ กำไรทางบัญชีและกำไรทางเศรษฐศาสตร์ ในทางการบัญชีถือว่า กำไรก็คือผลแตกต่างระหว่างราคาขายกับต้นทุน หรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นและปรากฏในสมุดบัญชี แต่ในทางเศรษฐศาสตร์ กำไรหมายถึงส่วนเกินหลังจากหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่จ่ายจริงและไม่จ่ายจริง ที่เรียกว่า Implicit Cost กำไรทางเศรษฐศาสตร์จึงเหมาะสมสำหรับใช้ในการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ

การวัดกำไร (Profit Measurement)

1) การวัดกำไรทางบัญชี

ตามปกติธนาคารพาณิชย์วัดกำไรทางบัญชีปีละ 2 งวด คือ งวดการบัญชี มิถุนายนและธันวาคม ความจริงกำไรที่ได้นี้ไม่ใช่กำไรที่แท้จริง เพราะกำไรที่แท้จริงจะคำนวณได้เมื่อการลงทุนหรือการดำเนินงานธุรกิจสิ้นสุดลง โดยการเปรียบเทียบเงินลงทุนกับรายได้ที่ได้รับตั้งแต่ต้นจนถึงวันที่สิ้นสุดการดำเนินงาน

แต่การที่จะรอให้กิจการสิ้นสุดลงนั้นต้องใช้เวลานาน ทำให้ผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุนไม่พอใจ เพราะบุคคลเหล่านี้ต้องการทราบผลของการดำเนินงาน รัฐบาลก็

ต้องการเก็บภาษีจากกำไร และฝ่ายบริหารของธนาคารก็อยากจะทราบถึงความสำเร็จ หรือขอบเขตของการดำเนินงาน จึงทำให้ต้องมีกำไรคำนวณกำไรเป็นงวด ๆ การคำนวณกำไรระหว่างงวดก็ต้องอาศัยการกะประมาณขึ้น ซึ่งหมายถึงการกำหนดรายได้รายจ่ายระหว่างงวดขึ้นโดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางการบัญชี

2) การวัดกำไรทางเศรษฐศาสตร์

ระยะเวลาที่ใช้ในการวัดกำไรทางเศรษฐศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะสั้น (Short Run) กับระยะยาว (Long Run) ความแตกต่างของกำไรระยะสั้นกับกำไรระยะยาวก็คือ ในระยะสั้นค่าใช้จ่ายของกิจการมีทั้งค่าใช้จ่ายแปรได้กับค่าใช้จ่ายคงที่ แต่กำไรระยะยาว ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นค่าใช้จ่ายประเภทแปรได้

การวัดกำไรตามงวดการบัญชีทำให้ระยะเวลาทางเศรษฐศาสตร์หมดความหมายลง อย่างไรก็ตามถ้าหากไม่คำนึงถึงระยะเวลาที่ใช้ในการคำนวณกำไร การวัดกำไรทางเศรษฐศาสตร์ก็คือ การคำนวณผลต่างระหว่างค่าเป็นเงินสด (Cash Value) ขององค์การธุรกิจ ณ วันต้นงวดกับปลายงวด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากำไรในงวดใดงวดหนึ่งก็คือ มูลค่าของกิจการที่เพิ่มขึ้นในระหว่างงวดนั้น หลังจากปรับปรุงส่วนแบ่งใด ๆ ที่กิจการนั้นจ่ายออกไป หรือได้รับระหว่างงวด และการเพิ่มขึ้นนั้นมีขึ้นเพียงแต่ผลอันเนื่องมาจากการดำเนินงาน แต่ยังไม่รวมถึงการที่ทรัพย์สินใด ๆ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นด้วย เขียนเป็นสมการได้ดังนี้¹⁾

$$\begin{aligned} \text{กำไรระหว่างงวด} &= \text{มูลค่าสินทรัพย์สุทธิปลายงวด} + \text{มูลค่าสินทรัพย์ที่} \\ &\quad \text{จ่ายให้แก่เจ้าของในระหว่างงวด} - \text{มูลค่าสินทรัพย์} \\ &\quad \text{ที่รับจากเจ้าของในระหว่างงวด} - \text{มูลค่าสินทรัพย์} \\ &\quad \text{สุทธิต้นงวด} \end{aligned}$$

¹⁾ เสนาะ ติเขาว์, เศรษฐศาสตร์การบริหาร (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 41.

สมรรถภาพในการหากำไร (Profitability)

การที่กิจการใดมีกำไรสูงมีไค่หมายความว่ากิจการนั้นมีสมรรถภาพในการหากำไร หรือมีความสามารถในการหากำไรสูงกว่ากิจการขนาดเล็ก ดังนั้น ในการเปรียบเทียบสมรรถภาพในการหากำไรของธุรกิจจึงต้องพิจารณาถึงอัตราส่วนดังต่อไปนี้

- 1) อัตราผลตอบแทนของค้าขาย = $\frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ค้าขาย}}$
- 2) อัตราหมุนเวียนของสินทรัพย์ = $\frac{\text{ค้าขาย}}{\text{สินทรัพย์ท้ังสิน}}$
- 3) สมรรถภาพในการหากำไร

$$= \text{อัตราผลตอบแทนของค้าขาย} \times \text{อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์}$$

$$= \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ค้าขาย}} \times \frac{\text{ค้าขาย}}{\text{สินทรัพย์ท้ังสิน}}$$

$$= \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์ท้ังสิน}}$$

สมรรถภาพในการหากำไร ของธนาคารพาณิชย์

เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ไม่ใช่อิจการที่ขายสินค้าจึงไม่มีค้าขาย ดังนั้น สมรรถภาพในการหากำไร ของธนาคารพาณิชย์จึงพิจารณาได้จากอัตรากำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ท้ังสินตามสมการข้างตน แต่สินทรัพย์ท้ังสินนั้นมีอคเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การคำนวณหาสมรรถภาพในการหากำไรในวงค้ไค้จึงควรใช้กำไรสุทธิในวงค้านั้น ทารด้วยสินทรัพย์รวมถั่วเฉลี่ย เพื่อให้ตัวเลขที่ไค้ถูกท้องย้งขึ้น

ในปี 2519 สมรรถภาพในการหากำไร ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศ ไม่รวมสาขาในต่างประเทศ โดยเฉลี่ยอยู่ในระหว่างร้อยละ 1.25-1.99 ส่วนสาขาของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ โดยเฉลี่ยอยู่ในระหว่างร้อยละ 1.50-2.49 แต่ก็มีบางธนาคารมีสมรรถภาพในการหากำไรสูง หรือต่ำกว่านี้ การที่จะพิจารณาสมรรถภาพในการหากำไร ของธนาคารพาณิชย์ไค้ว่าอยู่ในระดับไค้จึง

ควรเปรียบเทียบกับสมรรถภาพในการหากำไรของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ (ตามตารางที่ 2.2 ประกอบ) ถ้าสมรรถภาพในการหากำไรอยู่ในระดับต่ำ หรือค่อนข้างต่ำ ธนาคารก็ควรพิจารณาหาสาเหตุและหาทางปรับปรุงแก้ไข เนื่องจากอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐานเมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารพาณิชย์อื่น

ตารางที่ 2.2 สมรรถภาพในการหากำไรของธนาคารพาณิชย์ ปี 2519 - 2520
(ร้อยละ)

ระดับ	ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย ไม่รวมสาขาในต่างประเทศ		สาขาของธนาคารพาณิชย์ที่ จดทะเบียนในต่างประเทศ	
	ปี 2520	ปี 2519	ปี 2520	ปี 2519
สูง	2.00 ขึ้นไป	2.25 ขึ้นไป	2.75 ขึ้นไป	3.25 ขึ้นไป
ค่อนข้างสูง	1.80 - 1.99	2.00 - 2.24	2.00 - 2.74	2.50 - 3.24
พอใช้	1.20 - 1.79	1.25 - 1.99	1.25 - 1.99	1.50 - 2.49
ค่อนข้างต่ำ	0.90 - 1.19	1.00 - 1.24	1.00 - 1.24	1.00 - 1.49
ต่ำ	0.89 ลงมา	0.99 ลงมา	0.99 ลงมา	0.99 ลงมา

ที่มา คัดแปลงจากเกณฑ์ในการพิจารณาจัดระดับความสามารถในการหารายได้
ฝ่ายกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย

สมรรถภาพในการหากำไรของธนาคารพาณิชย์จะสูงหรือต่ำเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการบริหารเงินทุนของธนาคาร (Management of Bank Fund) ซึ่งหมายถึงการนำสินทรัพย์ของธนาคารไปลงทุนให้ได้ผลตอบแทนในอัตราสูง โดยมีความเสี่ยงหรือการสูญเสียต่ำ แต่ตามปกติแล้วการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนในอัตราสูงจะมีความเสี่ยงสูงตามไปควบ ดังนั้น ในการบริหารเงินทุนของธนาคารพาณิชย์จึงต้องพิจารณาถึงอัตราผลตอบแทนและความเสี่ยงควบคู่กันไปควบ

องค์การธุรกิจโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์อันเดียวกันคือ ตั้งขึ้นเพื่อแสวงหากำไร
 ธนาคารพาณิชย์ก็เป็นองค์การธุรกิจประเภทหนึ่ง จึงมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร
 เช่นเดียวกัน แต่ธุรกิจการธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจที่กระทบถึงความปลอดภัยและความ
 มาสุขแห่งสาธารณชน รัฐจึงได้ตรากฎหมายขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมธนาคาร
 พาณิชย์ คือ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และในกรณีที่กฎหมายมิได้
 บัญญัติให้อำนาจไว้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้ใช้วิธีการขอร้องให้ธนาคารพาณิชย์ช่วย
 ทอบสนองนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย

ดังนั้น นโยบายการบริหารของธนาคารพาณิชย์ที่สำคัญก็คือ การสร้างความ
 เจริญเติบโตอย่างมั่นคง ควบคู่การดำเนินงานให้มีสภาพคล่อง ความมั่นคงปลอดภัย และ
 สมรรถภาพในการหากำไร ทั้งนี้ จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติตาม
 ประเพณีของธนาคารพาณิชย์ที่ดี และช่วยทอบสนองนโยบายของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ใน
 การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยส่วนรวม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย